

Funkcje czasu wolnego dzieci i młodzieży

21 grudnia 2017

Sposób, w jaki człowiek spędza czas wolny, nie jest tylko osobista sprawą. B. Suchodolski pisze, iż to, co jednostka „czyni ze sobą w godzinach wolnych od pracy, nie może nie mieć wpływu na jego zachowanie w innych godzinach dnia” [\[1\]](#).

To właśnie w czasie wolnym od obowiązków jednostka kształtuje wiele swoich cech i nawyków, które w przyszłości determinują jej zachowanie w pracy i w kontaktach z innymi. Jak pisze B. Domańska: *„Człowieka nie można w żaden sposób podzielić. Tylko dzień dzielimy na przedpołudnie oraz na popołudnie, na czas spędzony w szkole i czas po lekcjach. Uczeń podlega wszystkiemu, co dzieje się w jego życiu, wszystko kształtuje jego postawę i osobowość”* [\[2\]](#).

Młodzież znajduje się pod wpływem oddziaływań wielu bodźców płynących ze środowiska lokalnego i ponadlokalnego. Chociaż w realizacji zadań związanych z wychowaniem do czasu wolnego wiodącą rolę powinny spełniać rodzina i szkoła, nie osiągną one zamierzonych efektów, jeśli będą działały w osamotnieniu. Indywidualne i zbiorowe społeczności lokalne i ponadlokalne są środowiskiem o wielkiej sile oddziaływań wychowawczych.

Jak pisze prof. E. Trempała: „Społeczeństwo stanowiące dynamiczny układ jednostek i grup społecznych, organizacji i instytucji oraz różnych form życia zbiorowego wywiera nieustający wpływ na kształtowanie osobowości ludzi, na ich aktywność i postawy” [\[3\]](#).

Nie można tolerować postaw biernych, a więc takich, gdy jednostka ulega wszystkim wpływom bezkrytycznie, jak również postaw obronnych, gdy odrzuca lub nastawia się krytycznie lub wszystko odrzuca. Należy przede wszystkim kształtować i wspierać postawy aktywne i twórcze – by jednostka

współpracowała ze środowiskiem świadomie, budując swoją osobowość. Przed wychowawcami, organizacjami społecznymi i szkołą, a także przed środkami masowej komunikacji i propagandy stoi zadanie takiego kształtowania postaw młodzieży i manipulowania jej zachowaniami w czasie wolnym, aby wydobyć z niej to, co najlepsze i społecznie użyteczne[4].

Przed całym społeczeństwem stoi ważny cel wychowawczy – chcemy, aby młodzi ludzie umieli, gdy dorosną organizować sobie kulturalne spędzanie czasu wolnego. Trzeba uczyć wszelkich kryteriów wyboru i umiejętności poszukiwania odpowiednich treści. Swoistość wychowania do wolnego czasu polega między innymi na wychowaniu metodą samorządności, która daje dużą możliwość samodzielnego kierowania swoim postępowaniem, a następnie rozwija w wychowanku dyscyplinę. Samorządność grupy wychowawczej pobudza wszystkich jej członków do identyfikowania się z celami i zadaniami grupy oraz do inicjatywy i odpowiedzialności w ich realizacji[5].

Doniosłą rolę w organizowaniu wolnego czasu odgrywa kultura. Kulturą wolnego czasu H. Gąsior nazywa „sposób planowania, organizowania, przeprowadzania i uczestniczenia w czasie wolnym w różnorodnych czynnościach odpowiadających pozytywnym pragnieniom, zamiłowaniom i zainteresowaniom jednostki ludzkiej”[6].

Kształtowanie kultury wolnego czasu przez samodzielne działanie młodzieży – a nie tylko wykorzystywanie istniejących możliwości – ma miejsce wówczas, gdy podejmuje ona określone zadania wynikające z jej potrzeb i aspiracji. W zróżnicowaniu kultury wolnego czasu młodzieży znajduje odzwierciedlenie wpływ stereotypów obowiązujących w rodzinnych środowiskach o charakterze społeczno – zawodowym. Stwierdzić można, że im uboższe są pewne tradycje korzystania z wolnego czasu, tym mniejszy w danym środowisku nacisk kładzie młodzież na funkcję kształcącą oraz funkcję doskonalącą, a tym większy na funkcję rekreacyjną, jak również możliwość czerpania przyjemności z zajęć w czasie wolnym[7].

Czas wolny dzieci i młodzieży odgrywa niezwykle ważną rolę w ich wszechstronnym rozwoju, pełniąc wiele różnorodnych funkcji, które mają istotny wpływ na kształtowanie ich osobowości, zdrowia, umiejętności społecznych oraz zainteresowań. Funkcje te są kluczowe zarówno w kontekście psychologicznym, jak i społecznym, ponieważ czas wolny nie jest jedynie okresem odpoczynku od obowiązków szkolnych, ale także ważnym momentem, w którym młode osoby mogą eksplorować swoje pasje, nawiązywać relacje, zdobywać nowe umiejętności i kształtować swoją tożsamość.

Jedną z najważniejszych funkcji czasu wolnego jest funkcja regeneracyjna. Czas wolny pozwala dzieciom i młodzieży na regenerację sił fizycznych i psychicznych po wymagających obowiązkach szkolnych, takich jak zajęcia lekcyjne, zadania domowe, czy inne zobowiązania. Współczesny system edukacji często wiąże się z dużym obciążeniem, dlatego czas wolny staje się niezbędny dla odpoczynku, który pozwala na odprężenie, złagodzenie stresu oraz odzyskanie energii. Regularne przerwy i możliwość oderwania się od obowiązków edukacyjnych są kluczowe dla zdrowia psychicznego młodych ludzi, a także dla ich zdolności do efektywnego przyswajania wiedzy i radzenia sobie z wyzwaniami dnia codziennego.

Kolejną istotną funkcją czasu wolnego jest funkcja rozwojowa. Czas wolny stwarza dzieciom i młodzieży możliwość rozwijania swoich zainteresowań, umiejętności oraz pasji, które mogą wykraczać poza to, co jest oferowane w formalnej edukacji. W tym czasie młodzi ludzie mają szansę na samodzielne odkrywanie swoich talentów, angażowanie się w aktywności, które sprawiają im przyjemność, oraz rozwijanie umiejętności, które mogą stać się fundamentem ich przyszłej kariery zawodowej lub hobby na całe życie. Na przykład, ktoś zainteresowany muzyką może wykorzystać czas wolny na naukę gry na instrumencie, podczas gdy inni mogą rozwijać swoje zdolności sportowe, artystyczne, techniczne, czy językowe. Dzięki temu czas wolny pełni funkcję edukacyjną, umożliwiając młodym ludziom zdobywanie wiedzy i

umiejętności w sposób nieformalny i często bardziej zindywidualizowany niż w ramach programów szkolnych.

Czas wolny pełni również istotną funkcję społeczną. W tym czasie dzieci i młodzież mają możliwość nawiązywania i rozwijania relacji z rówieśnikami, co jest kluczowe dla ich rozwoju społecznego. Aktywności podejmowane wspólnie z innymi, takie jak gry zespołowe, zajęcia pozalekcyjne, spotkania towarzyskie czy uczestnictwo w organizacjach młodzieżowych, pomagają w kształtowaniu umiejętności interpersonalnych, takich jak komunikacja, współpraca, negocjacja i rozwiązywanie konfliktów. Czas wolny sprzyja także budowaniu więzi społecznych, rozwijaniu poczucia przynależności do grupy oraz odkrywaniu własnej tożsamości w kontekście społeczności rówieśniczej. W tym kontekście czas wolny odgrywa ważną rolę w procesie socjalizacji, który jest kluczowy dla kształtowania umiejętności i postaw niezbędnych do funkcjonowania w społeczeństwie.

Funkcja wychowawcza czasu wolnego jest równie istotna. Poprzez aktywności podejmowane w czasie wolnym dzieci i młodzież uczą się wartości, norm społecznych oraz odpowiedzialności. Czas wolny, jeśli jest odpowiednio zorganizowany i wspierany przez dorosłych, może stać się okazją do nauki samodyscypliny, planowania, a także odpowiedzialności za własne decyzje i działania. Na przykład, uczestnictwo w zajęciach sportowych uczy zasad fair play, pracy zespołowej i wytrwałości, natomiast angażowanie się w działania wolontariackie czy prospołeczne rozwija empatię, współczucie i zaangażowanie obywatelskie. W ten sposób czas wolny nie tylko przyczynia się do rozwoju osobistego, ale także do kształtowania postaw, które są ważne dla społeczeństwa jako całości.

Kolejną funkcją czasu wolnego jest funkcja kompensacyjna. Dzieci i młodzież, które mogą doświadczać trudności lub stresu związanego z nauką, relacjami czy innymi aspektami życia codziennego, mogą znaleźć w czasie wolnym możliwość odreagowania tych negatywnych emocji. Czas wolny daje

przestrzeń do angażowania się w aktywności, które przynoszą radość, satysfakcję i poczucie spełnienia, co pomaga w zrównoważeniu doświadczeń stresujących lub trudnych. Aktywności takie jak hobby, sport, sztuka, czy zabawa mogą pełnić rolę „wentylu bezpieczeństwa”, który pozwala młodym ludziom na łagodzenie napięcia i stresu, co jest kluczowe dla ich zdrowia psychicznego.

Funkcja rekreacyjna jest także bardzo ważna, zwłaszcza w kontekście zdrowia fizycznego i psychicznego. Czas wolny jest okazją do podejmowania aktywności rekreacyjnych, które sprzyjają relaksowi, poprawie samopoczucia oraz ogólnej kondycji zdrowotnej. Regularne angażowanie się w aktywność fizyczną, takie jak gry sportowe, spacer, jazda na rowerze, pływanie, czy taniec, ma nie tylko pozytywny wpływ na zdrowie fizyczne, ale także przyczynia się do redukcji stresu, poprawy jakości snu oraz ogólnego dobrostanu psychicznego. Ponadto, aktywności rekreacyjne mogą być źródłem radości i satysfakcji, co jest niezbędne dla budowania pozytywnego nastawienia do życia.

Warto także zwrócić uwagę na funkcję edukacyjną czasu wolnego, która umożliwia poszerzanie horyzontów intelektualnych dzieci i młodzieży poza formalnym systemem edukacji. Aktywności takie jak czytanie książek, odwiedzanie muzeów, uczestnictwo w warsztatach czy nauka poprzez gry edukacyjne, pozwalają na rozwijanie ciekawości poznawczej, myślenia krytycznego oraz zdolności do samodzielnego poszukiwania wiedzy. Czas wolny, jeśli jest odpowiednio zorganizowany, może stać się platformą do pogłębiania zainteresowań, odkrywania nowych pasji i rozwijania talentów, co ma długofalowy wpływ na rozwój intelektualny i kreatywność młodych ludzi.

Ostatnią, ale nie mniej ważną, funkcją czasu wolnego jest funkcja tożsamościowa. W okresie dzieciństwa i dorostania, młodzi ludzie znajdują się w procesie kształtowania swojej tożsamości, co obejmuje zarówno poszukiwanie odpowiedzi na pytania dotyczące siebie samych, jak i odkrywanie swojego

miejsca w świecie. Czas wolny daje im przestrzeń do eksperymentowania z różnymi rolami, wartościami i sposobami bycia, co jest niezbędne dla budowania silnej, pozytywnej tożsamości. W tym czasie młodzi ludzie mają możliwość podejmowania działań, które pomagają im zrozumieć, kim są, co jest dla nich ważne i jakie mają cele w życiu.

Czas wolny dzieci i młodzieży pełni szereg kluczowych funkcji, które wspierają ich rozwój na wielu płaszczyznach: emocjonalnej, społecznej, intelektualnej, fizycznej i tożsamościowej. Odpowiednia organizacja czasu wolnego, wspierana przez rodziców, nauczycieli i opiekunów, jest niezbędna dla zapewnienia młodym ludziom możliwości pełnego i zrównoważonego rozwoju. Czas wolny, będąc przestrzenią do odkrywania siebie i świata, budowania relacji oraz rozwijania umiejętności, stanowi fundament, na którym młodzi ludzie mogą budować swoje życie i przyszłość. W obliczu współczesnych wyzwań, takich jak rosnąca presja edukacyjna, nadmierne korzystanie z technologii czy ograniczony dostęp do bezpiecznych miejsc do zabawy, jeszcze ważniejsze staje się świadome kształtowanie czasu wolnego, aby mógł on w pełni realizować swoje funkcje wychowawcze i wspierać rozwój młodych ludzi.

[1] M. Brochociński, *Przygotowanie dzieci do racjonalnego wykorzystania czasu wolnego*, Warszawa 2001, s. 6.

[2] B. Domańska, J. Felisiak, op. cit., s. 34.

[3] Ibidem, s. 35.

[4] K. Przecławski (red.), *Po pracy i nauce. Wzory zachowań młodzieży w czasie wolnym*, Warszawa 1998, s. 117.

[5] M. Walczak, *Wychowanie...* op. cit., s. 25.

[6] H. Gąsior, *Wychowanie pozaszkolne a kultura czasu wolnego*,

Katowice 2000, s. 19.

[7] K. Przecławski , op. cit., s. 117.

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.